

**ПРИНЦИПИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ
НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУТУ МІЖНАРОДНОГО
СПІВРОБІТНИЦТВА НІМЕЦЬКОЇ АСОЦІАЦІЇ
НАРОДНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ В УКРАЇНІ**

У статті висвітлено принципи реалізації концепції освіти дорослих на прикладі діяльності Інституту міжнародного співробітництва Німецької асоціації народних університетів в Україні. Продемонстровано, що Інститут міжнародного співробітництва Німецької асоціації народних університетів в Україні є яскравим прикладом плідної взаємодії між громадськістю та владою на усіх рівнях, а саме: державний (між міністерствами), регіональний (між органами місцевої влади та органами місцевого самоврядування), локальний (між центрами зайнятості), суспільний (між громадськими організаціями, освітніми установами) тощо. Доведено, що основними принципами реалізації концепції освіти дорослих на прикладі діяльності Інституту міжнародного співробітництва Німецької асоціації народних університетів в Україні є усвідомлення чітких цілей, існування реальних механізмів, наявність інструментів щодо реалізації концепції освіти впродовж життя.

Ключові слова: *освіта, освіта дорослих, інститут, університет, народний університет, міжнародне співробітництво, асоціація, концепція, принцип, Україна, Німеччина.*

Нині науково-технічний прогрес, плюралістичний стиль життя, етнічно-культурна багатоманітність, сучасна система охорони здоров'я, що забезпечує всебічне медичне обслуговування, надійна система соціального захисту, пенсійне страхування та інше призводять до зростання тривалості життя та рівня освіченості громадян й доходів на душу населення. Протягом першої декади ХХІ століття спостерігається тенденція до неповного робочого часу. Неповна зайнятість населення тієї чи іншої країни призводить до її соціальної (громадської) активності. Громадяни реалізують себе в подальшому навчанні (освіті), у спорті, в організації дозвілля, у спілкуванні, в участі у громадських організаціях тощо. Наголосимо, що освіта дорослих охоплює набір різних видів і форм навчання дорослих людей, які прагнуть здобути додаткові знання, уміння та компетентності після здобуття базової освіти [1].

Метою публікації є висвітлення принципів реалізації концепції освіти дорослих на прикладі діяльності Інституту міжнародного співробітництва Німецької асоціації народних університетів в Україні.

Так, Інститут міжнародного співробітництва Німецької асоціації народних університетів (DVV, DVV International або Deutscher Volkshochschulverband e.V.) є однією з провідних професійних організацій в галузі освіти дорослих з професійним досвідом більше ніж 50 років. Він представляє інтереси 900 народних університетів Німеччини (Volkshochschule) та їх регіональних асоціацій, як найбільших постачальників додаткової освіти в Німеччині. Інститут співпрацює з більш ніж 200 партнерами в більш ніж 30 країнах Азії, Африки, Латинської Америки та Європи. Регіональні і національні офіси DVV International налагоджують співпрацю на місцевому та регіональному рівнях, забезпечують якісну і ефективну діяльність у створенні та розвитку стійких структур в освіті дорослих і молоді. Поряд з національними, регіональними та глобальними асоціаціями освіти дорослих, DVV International лобіює і просуває право людини на освіту і навчання впродовж усього життя. DVV International орієнтується на цілі сталого розвитку тисячоліття ООН (SDG), програму глобальної освіти для всіх (Освіта 2030) і Міжнародну конференцію ЮНЕСКО з освіти дорослих (CONFINTEA) [2].

У 2010 року з метою просування освіти дорослих як ключового фактору для покращення якості життя населення та сталого розвитку представництво Інституту міжнародного співробітництва Німецької асоціації народних університетів (DVV International) розпочало свою діяльність в Україні. Метою DVV International в Україні – підтримка створення та розвитку сталих структур, які займаються освітою дорослих та молоді. DVV International підтримує освіту дорослих на трьох різних рівнях: мікрорівень (освітні заходи для дорослих), мезорівень (допомога у створенні незалежних організаційних структур та мереж серед провайдерів освіти для дорослих) та макрорівень (консультаційні послуги щодо секторальної політики та адвокаційної діяльності). До стратегічних напрямів роботи DVV International належать такі її вектори, а саме:

- просвітницько-освітній (допомога у розвитку центрів освіти для дорослих з метою збільшення попиту на навчання та покращення загальнодоступності освітніх можливостей серед дорослих);

- інформаційний (зміцнення потенціалу провайдерів освіти для дорослих через проведення тренінгів, обмін експертами на національному, регіональному та міжнародному рівнях із метою покращення методів управління, інформаційного наповнення та форматів навчання дорослих);
- політичний (адвокація освіти для дорослих та навчання протягом життя задля підвищення рівня обізнаності суспільства щодо тенденцій освіти для дорослих в Україні завдяки інформаційним кампаніям та політичному діалогу з представниками влади);
- інноваційний (впровадження інноваційних методів та новітніх підходів в освіті дорослих задля розвитку громадянськості і компетенцій серед дорослих, які бажають навчатися протягом усього життя і серед тих, які мають обмежений доступ до освіти);
- суспільний (розвиток освітніх програм для дорослих з метою підвищення рівня працездатності та заробітку серед дорослих, активного залучення до суспільного та політичного життя та сприянню їх соціальної інтеграції);
- міжнародний (сприяння залученню партнерів до міжнародних заходів та співпраці у сфері освіти протягом життя задля створення синергій серед різних акторів);
- мережевий (підтримка мережевої взаємодії та обміну досвідом серед українських провайдерів освіти дорослих задля спільного підсилення сектору) [2].

На основі аналізу офіційного сайту Інституту міжнародного співробітництва Німецької асоціації народних університетів в Україні було визначено провідні її проекти щодо реалізації концепції освіти дорослих, а саме:

- *проект «Від руйнування – до творення. Шляхи примирення в українському суспільстві» (2015 р.)*, профінансованим Міністерством закордонних справ Німеччини. Проект реалізувала громадська організація «Інформаційно-дослідний центр «Інтеграція та розвиток» у партнерстві з представництвом Інституту з міжнародного співробітництва Німецької асоціації народних університетів (DVV International). Ця ініціатива базується на результатах і є логічним продовженням проекту «Спільне майбутнє українського суспільства після Майдану. Сприяння взаєморозумінню та співробітництву в превенції конфліктів» і має на меті розвиток партнерства й співробітницького підходу в локальних спільнотах шляхом реалізації

різноманітних культурних ініціатив, спрямованих на руйнування стереотипів, формування взаємоповаги та зміцнення довіри.

Варто зазначити, що цей проект налічував 16 підходів до вирішення проблем у локальних громадах через культурні ініціативи, якими стали : «Бібліотека як міст культурної інтеграції внутрішньо переміщених осіб в місцеву громаду», Житомирська обласна молодіжна громадська організація «Паритет»; «Культурний центр: інтеграція ВПО в соціальне життя Кіровоградщини», Новоукраїнська районна громадська організація «Турбота»; «Театр сучасного діалогу як інструмент для вирішення соціальних проблем» (Полтавський філіал Суспільної служби України); «Наші дні в об'єктиві», ГО «Клуб сталого розвитку "Південна ініціатива"» (Миколаїв); «Культурний марафон на Сумщині», Сумська обласна громадська організація «Центр суспільних ініціатив «Інтелект Сумщини»; «Жити заново. Театр як можливість», ГО «Діалог» (Миколаїв); «Я починаю новий шлях!», Миколаївський обласний благодійний фонд «Нове сторіччя»; «Арт-підходи до діалогу», ГО «Захист» (Херсон); Соціально-культурний проект «Can Action», ГО «ОМЦ ПЛЮС» (Полтава); «Врегулювання конфліктних ситуацій в молодіжному суспільстві. Мова «без насилля», ГО «Молодіжне суспільне об'єднання «Центр» (Кіровоград); «Історико-культурна спадщина – запорука єднання», відділення Всеукраїнської благодійної організації «Турбота про літніх в Україні» (Черкаси); «Любов до рідної землі дорівнює мир і процвітання», ГО Центр Стратегічних Ініціатив (Хмельницький); «Культурний простір – місце діалогу та взаєморозуміння», Полтавська обласна організація спілки письменників України; «Формування толерантних громад на півдні Херсонської області», Новокаховська міська молодіжна громадська організація «Перспектива»; «Єдність у різноманітті», ГО «Рада молодих вчених» (Суми); «Від мови ворожнечі до мови добра», Херсонський обласний благодійний фонд «Об'єднання» [2];

- *проект «Сприяння освіті дорослих в Україні» (2016 р.)* є головним проектом представництва DVV International в Україні. Проект має 3-річні фази, перша фаза почалась у 2010 році. Федеральне міністерство економічного співробітництва та розвитку Німеччини (BMZ) є головним донором реалізації проекту. Кінцевою метою проекту є більш дієва та більш ефективна система освіти для дорослих в Україні. Поточна фаза (2016-2018 рр.) проекту «Сприяння

освіті дорослих в Україні» поділяється за трьома пріоритетними цілями, зокрема: розширення і покращення спектру послуг із освіти дорослих для всіх цільових груп за такими напрямками: сприяння різноманітності курсів неформальної освіти дорослих для соціально вразливих груп (вимушених переселенців, колишніх військово-службовців, ув'язнених та колишніх ув'язнених, безробітних у сільській місцевості тощо), наданих місцевими організаціями-партнерами, у тому числі шляхом розробки програм громадянської освіти, орієнтованих на потреби місцевого населення; стимулювання співпраці місцевих партнерських неурядових організацій з навчальними та культурними установами, органами місцевого самоврядування; підвищення якості місцевих програм, орієнтованих на поточні потреби місцевого населення; навчання засуджених, які готуються до звільнення, і які висловили потребу в різних освітніх програмах з ресоціалізації та зайнятості.

Зміцнення інституційного потенціалу партнерських організацій та мереж освіти дорослих в регіонах та країні загалом, що реалізується у таких напрямках. зокрема: зміцнення інституційної та організаційної спроможності партнерських організацій та мереж андрагогів шляхом залучення їх до різних освітніх програм, спрямованих на їх професійний розвиток, створення мереж тематичних зустрічей, стажувань та сприяння їх участі в інших проектах донорів з метою розвитку їх організаційної спроможності в цілому; розробка та пілотування навчальних програм/курсів/модулів та навчальних матеріалів для підготовки спеціалістів та фахівців з менеджменту (менеджерів, викладачів, мультиплікаторів) в рамках неформальних та формальних систем освіти; продовження підготовки мультиплікаторів на національному рівні у сфері освіти дорослих (ОД) за участю міжнародних експертів; розбудова потенціалу у сфері громадянської освіти шляхом залучення представників партнерських організацій до навчальної програми для мультиплікаторів громадянської освіти; безперервний обмін інформацією та передовими практиками ОД шляхом наповнення Інтернет-платформи Української Асоціації Освіти Дорослих ресурсами для фахівців у галузі ОД; розповсюдження досвіду та кращих практик ОД у суспільстві шляхом публікації практично-орієнтованого журналу; мережа НУО

в Україні, що надає освітні послуги для людей похилого віку; розробка української онлайн-платформи неформальної освіти [2].

Освіті дорослих приділяється все більше уваги на політичному рівні, в стратегіях боротьби з бідністю, що знаходить відображення в бюджетах на місцевому та національному рівнях. На цьому рівні діяльність організації зосереджується на таких пріоритетних напрямках, а саме: адвокація змін в законодавстві України шляхом стимулювання експертних дискусій щодо необхідності комплексного підходу до вирішення проблем в освітній сфері України; розробка національних професійних стандартів підготовки фахівців з освіти дорослих для їх включення до класифікатора професій України; просування у суспільстві розуміння потреби у навчанні протягом усього життя через PR-кампанії (включаючи місцеві) для сприяння освіті протягом усього життя. Ця діяльність здійснюється спільно з організаціями-партнерами у 10 регіонах України.

- *проект «Історія моєї громади» (конкурс історичних досліджень у Білорусі, Грузії, Молдові та Україні) (2017 р.)* У межах міжнародного освітнього проекту «Історія моєї громади: минуле для спільного майбутнього» планується проведення конкурсу історичних досліджень серед учнів із країн Східного партнерства: Білорусі, Молдови, Грузії та України. Ідея цього проекту заснована на досвіді міжнародної мережі історичних конкурсів EUSTORY, що проводить історичні конкурси серед молоді у 25 країнах Європи. Вперше такий конкурс відбувся у 1973 році за ініціативи президента ФРН, Густава Хайнемана та громадського діяча із Гамбурга, Курта Кьорбера. Вони вірили, що у такий спосіб допоможуть молоді переосмислити травматичне минуле Німеччини. Цей проект проводиться представництвом DVV International в Україні у партнерстві з Фондом Кьорбера (Гамбург) та у співпраці з Всеукраїнською асоціацією викладачів історії та суспільних дисциплін «Нова Доба», і міжнародної мережі історичних конкурсів «EUSTORY», за підтримки Міністерства закордонних справ Федеративної Республіки Німеччина [2];

- *проект «Регіональні голоси - громадянська освіта дорослих для розширення прав і можливостей локальних громад в Україні та Білорусі» (2018 р.)* Метою проекту є посилення процесів демократизації в Україні та Білорусі за допомогою програм громадянської освіти

дорослих. Для досягнення цієї мети організації громадянського суспільства, що діють у сфері неформальної освіти молоді та дорослих в Україні і Білорусі, повинні мати можливість розробляти і реалізовувати програми громадянської освіти дорослих, ґрунтуючись на фактичних потребах цільових груп, а також забезпечувати довгострокову матеріальну і фінансову підтримку громадянської освіти із залученням органів місцевого самоврядування.

Основні напрями діяльності проекту полягають у посиленні потенціалу партнерських організацій громадянського суспільства шляхом реалізації освітньої програми; зміцненні місцевих структур у сфері освіти дорослих шляхом налагодження співпраці з органами місцевої влади та проведення низки заходів на регіональному та національному рівні, включаючи регіональні та національні круглі столи; посиленні громадської участі в локальних громадах шляхом реалізації мікропроектів в 6 регіонах України та 3 регіонах Білорусі.

Партнерськими організаціями проекту виступають 6 локальних партнерських організацій в 6 регіонах України (Херсонський обласний центр «Успішна жінка», Благодійна організація «Соціальний фонд» (Мелітополь, Запорізька область), Львівська громадська організація «Інформаційно-освітній центр «Імпульс», Миколаївська громадська організація «Клуб стійкого розвитку «Південна ініціатива», Сумська громадська організація «Центр освіти дорослих протягом життя») та 3 локальні партнерські організації в 2 регіонах Білорусі (Вітебська філія громадської організації «Християнська асоціація молодих людей» (УМСА Вітебськ), Гродненська обласна громадська асоціація молодих вчених «ВІТ», Центр безперервного навчання дорослих «Студія корисних компетенцій», Гродно) [2];

- *проект «Активно за освіту в тюрмі 2.0» (2019 р.)* Україна вдруге долучилася до проекту «Активно за освіту в тюрмі 2.0», який реалізується за фінансової підтримки МЗС Німеччини. Метою проекту є розширення професійного обміну та міжнародного співробітництва між представництвами DVV International, німецькими структурами освіти в тюрмах і місцевими партнерами у Вірменії, Білорусі, Молдові та Україні. Протягом 2019-2020 рр. представництво DVV International в Україні у партнерстві з благодійною організацією «FREE ZONE» працюватимуть у напрямку забезпечення дотримання прав людини на освіту

в установах виконання покарань, а також зміцнюватимуть інституційний потенціал регіональних НУО та розширюватимуть PEN-мережу. Міжнародна мережа пенітенціарної освіти в країнах Східного партнерства та Центральної Азії (PEN) – це об'єднання громадських організацій та провідних експертів, яке створене для просування права на освіту в пенітенціарній сфері, а також освіти як ефективного засобу реінтеграції засуджених і звільнених у суспільство. За результатами роботи планується не тільки збільшити кількість НУО, що працюють в пенітенціарних установах, а й якісно зміцнити їх потенціал для роботи з засудженими та звільненими, впровадити інноваційні освітні програми для них [2];

- *проект «Професіоналізація центрів навчання і освіти дорослих в Європі» (2021 р.)*. За фінансової підтримки Федерального міністерства економічного співробітництва та розвитку (BMZ) DVV International в Україні підтримує партнерські центри навчання та освіти дорослих у розробці та впровадженні освітніх програм, орієнтованих на потреби, спрямованих на підвищення економічної, соціальної відповідальності людей та життєвих навичок, які, зрештою, повинні впливати на функціональну грамотність, зменшення безробіття й бідності та підвищення якості життя в місцевих громадах.

Політичний діалог та адвокація на місцевому, національному, регіональному та міжнародному рівнях призводять до збільшення ролі освіти дорослих в політиці та її фінансування. В цьому напрямку представництво DVV International в Україні концентрується на подальшій промоції розробки правового забезпечення для навчання протягом усього життя та освіти дорослих в Україні через експертну підтримку у розробці закону України «Про освіту дорослих». Водночас метою є стимулювання обговорення та підвищення обізнаності місцевих органів самоврядування міст та нових об'єднаних територіальних громад щодо необхідності включення підтримки структур освіти дорослих до їх місцевих стратегій та соціально-економічних планів. На цьому рівні більше уваги буде приділено просвітницьким кампаніям, які популяризують навчання протягом усього життя та освіти дорослих як право та цінність людини, а також як ресурс для місцевого розвитку. Такий підхід будуватиметься на успішних прикладах локальних партнерських організацій із широким

використанням різних засобів масової інформації. Партнери та мережі в країні та регіоні зміцнюються в їх інституційному потенціалі. Основні зусилля спрямовані на створення авторитетних місцевих структур для надання освітніх програм, орієнтованих на попит, для всіх рівнів населення з особливим наголосом на вразливі групи. Прагнення розвивати різні можливості, такі, як певний управлінський потенціал, здатність здійснювати аналіз потреб ринку, установлювати контакт із потенційними учнями, залучати кваліфікованих інструкторів і керувати ними, налагоджувати зв'язки з іншими партнерами, підтримувати мотиваційне середовище навчання, а також забезпечувати достатнє фінансування стає пріоритетним у цій роботі. Особлива увага буде приділятися розбудові мереж на місцевому рівні для диверсифікації джерел сталого розвитку партнерів [2].

Педагогічний колектив, тренери з освіти дорослих, які навчаються і навчають є надзвичайно важливою складовою успішної реалізації концепції освіти протягом усього життя. Сприяння професійному розвитку тренерів із освіти дорослих, пропонуючи навчальні програми, розроблені для того, щоб вони могли використовувати унікальні методики навчання дорослих у своїй діяльності, покращувати якість освітніх послуг і, таким чином, їх ефективність для учасників є визначальним при проектуванні їх роботи. За участі міжнародних експертів проводиться навчальний курс з підготовки професіоналів у галузі освіти дорослих за програмою (Curriculum globALE), що визначає базову кваліфікацію викладачів, які працюють в сфері освіти дорослих у всьому світі. Curriculum globALE була розроблена в партнерстві з Інститутом міжнародного співробітництва Німецької асоціації народних університетів (DVV International) та Німецьким інститутом освіти дорослих – Центром освіти протягом життя ім. Лейбніца (DIE) [2].

Покращення та збільшення пропозицій освіти дорослих, що реалізується у зусиллі підвищити якість та диверсифікацію освітніх послуг партнерами для соціально незахищених (безробітних, ВПО, соціально незахищених молодих людей, сільських жінок, ув'язнених та колишніх ув'язнених тощо). Розробка та реалізація освітніх програм, орієнтованих на потреби, спрямованих на підвищення економічної, соціальної відповідальності людей та життєвих

навичок, які, зрештою, повинні впливати на функціональну грамотність, зменшення безробіття й бідності та підвищення якості життя в місцевих громадах стає визначальним у цьому контексті.

Отже, нині навчання протягом усього життя є маркером успішності кожної людини, рівнем її професіоналізму, індикатором її розвитку, тому заснування та активна діяльність таких установ як Інститут міжнародного співробітництва Німецької асоціації народних університетів в Україні свідчить про значущість освіти, особливо освіти дорослих та її перспективність. При цьому, ця установа є яскравим прикладом плідної взаємодії між громадськістю та владою на усіх рівнях, а саме: державний (між міністерствами), регіональний (між органами місцевої влади та органами місцевого самоврядування), локальний (між центрами зайнятості), суспільний (між громадськими організаціями, освітніми установами) тощо. Основними принципами реалізації концепції освіти дорослих на прикладі діяльності Інституту міжнародного співробітництва Німецької асоціації народних університетів в Україні є усвідомлення чітких цілей, існування реальних механізмів, наявність інструментів щодо реалізації концепції освіти впродовж життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреев М. Державна політика у сфері освіти дорослих в Україні / М. Андреев, В. Бахрушин, Л. Лукянова, О. Панич // Українська асоціація освіти дорослих. – Київ, 2021. – 38 с.
2. DVV International в Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL : <http://www.dvv-international.org.ua/uk/ukrajina/profil-2>

Soloshchenko V.M. Principles of implementation of the concept of adult education on the example of the Institute of International Cooperation of the German Association of People's Universities in Ukraine.

The article highlights the principles of implementation of the concept of adult education on the example of the Institute of International Cooperation of the German Association of People's Universities in Ukraine. It is demonstrated that the Institute for International Cooperation of the German Association of People's Universities in Ukraine is a shining example of fruitful interaction between the public and government at all levels, namely: state (between ministries), regional (between local authorities and local governments), local (between centers) employment), public (between public organizations, educational institutions), etc. It is proved that the main principles of the concept of adult education on the example of the Institute of International Cooperation of the German Association of People's Universities in Ukraine are awareness of clear goals, the existence of real mechanisms, tools for implementing the concept of lifelong learning.

Key words: *education, adult education, institute, university, people's university, international cooperation, association, concept, principle, Ukraine, Germany.*